

Н.В. Бондарчук,

к.е.н., доцент, кафедра обліку і аудиту,

Дніпропетровський державний аграрний університет

ЕКОНОМІЧНА РОЛЬ ІНФОРМАЦІЙНО- КОНСУЛЬТАЦІЙНИХ ПОСЛУГ У ВІДТВОРЮВАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

***Анотація.** В статті проведено дослідження щодо змісту категоріального апарату інформаційно-консультаційної інфраструктури та визначено її місце у відтворювальному процесі.*

***Ключові слова.** Послуга, інфраструктура, АПК, інформація, інформаційно-консультаційне обслуговування, інформаційно-консультаційна інфраструктура, інформаційно-консультаційні послуги.*

Вступ. З розвитком виробництва, із зростанням його наукоємності й подальшим поглибленням процесу поділу праці стає очевидним, що досягнення намічених результатів залежить від зростаючої кількості складових елементів. Серед них першорядного значення набувають інформаційні і комунікаційні послуги, особливо науково-технічного характеру. Інформація перетворилося в безпосередню продуктивну силу, та відбулися зміни в її функціях. Суспільство поступово входить у постіндустріальну стадію розвитку виробництва, що призводить до розвитку інформаційного суспільства. Відмінними рисами цього процесу є наступні: найбільший розвиток одержує сфера послуг, де працює 50-70% всіх працівників; наука стає безпосередньою продуктивною силою, на основі її досягнень виробництво вперше створює продукти, яких до цього не існувало; у всіх галузях господарства та у побуті широко впроваджуються досягнення інформатики та сучасної обчислювальної техніки, що дозволяє різко підвищити значення інформації в житті

суспільства, а також автоматизувати фізичну й розумову працю; на підприємствах швидко підвищується значимість науковців і висококваліфікованих фахівців; відбувається перехід до «високих технологій», які зберігають всі види ресурсів і гарантують високу якість виробів; економіка здатна забезпечити для всіх громадян досить повне задоволення елементарних потреб і розширити реалізацію запитів більш високого порядку .

Аналіз останніх досліджень та публікацій. В різних аспектах економічну роль інформаційно-консультаційних послуг у відтворювальному процесі досліджувало багато відомих вітчизняних та іноземних вчених, серед яких можна виділити наступних: В.М. Баутін, Л.С. Іпп, Д. Буфорд, Р. Евенсон та інші.

Постановка задачі. На сьогодні інформація перетворилася у продуктивну силу, а її функції змінилися настільки, що інформаційна інфраструктура не може більше розвиватися стихійно. Як наслідок, необхідно з'ясувати суть категоріального апарату інформаційно-консультаційної інфраструктури та визначити її місце у відтворювальному процесі.

Результати дослідження. За дослівним перекладом з латинської мови під інфраструктурою розуміють “підстава, фундамент, внутрішня будова”.

В наукових дослідженнях поняття “інфраструктура” набувала різного значення. Ряд учених під інфраструктурою розуміє всі суспільні послуги, розглядаючи її як поняття, яке у певній мері тотожне поняттю “невиробнича сфера” [3, с.12]. Інші розглядають інфраструктуру в рамках тільки регіональної економіки, де вона виражає об'єктивні умови виробничої діяльності й життя населення тієї чи іншої території.

Аналіз великої літератури з питань інфраструктурних досліджень [1, с. 152; 2, с. 123; 4, с.15], дозволяє визначити інфраструктуру, з погляду інформаційно-консультаційних послуг. Отже під інфраструктурою ми розуміємо комплекс організацій і установ, що забезпечують науково-технічні й інформаційні передумови функціонування виробництва.

Також для даного дослідження важливим є визначення класифікації інфраструктури, оскільки вона дозволяє визначити в структурі інфраструктури місце як окремих елементів так і цілих галузей інфраструктури в системі суспільного відтворення, вивчити міжгалузеві зв'язки та на цій основі встановити оптимальні пропорції між виробництвом і обслуговуючими організаціями і установами.

Ми пропонуємо інфраструктуру АПК класифікувати на основі наступних ознак: за ступенем впливу на виробничий процес, за територіальною ознакою, за галузевим принципом, за функціональним призначенням,

За ступенем впливу на виробничий процес та місце, яку вона займає в структурі суспільного виробництва інфраструктуру поділяють на виробничу та соціальну. До виробничої інфраструктури входять галузі, що обслуговують сільськогосподарське виробництво, а до соціальної - галузі, що забезпечують нормальну трудову діяльність працівників і сприятливе відтворення робочої сили. Результатом діяльності галузей першої групи є послуги для безпосереднього виробництва, другої - послуги з підвищення життєвого рівня працівників.

За територіальною ознакою можна виділити народногосподарську, регіональну та локальну інфраструктуру.

За галузевим принципом інфраструктуру поділяють на міжгалузеву та внутрішньогалузеву. За функціональним призначенням поділяють на галузі, що забезпечують ефективне функціонування процесу виробництва сільськогосподарської продукції (агросервіс) та галузі обігу продукції, які забезпечують безперервне просування виробленої продукції до споживача. Причому до галузей агросервісу відносять сферу матеріально-технічного постачання, ремонт і технічне обслуговування, меліорацію, рекультивацію й інші роботи з поліпшення сільськогосподарських угідь, наукове й інформаційне забезпечення, дорожню систему, транспорт і зв'язок. А до другої групи відносять систему заготівки, зберігання, первинної обробки й збуту продукції.

Характерною рисою інфраструктури є те, що на відміну від інших сфер суспільного господарства її сфера є досить різномірною та не представляє в організаційному плані єдиного комплексу. Як наслідок, залишається гострим питання: до яких підрозділів суспільного виробництва віднести галузі інфраструктури.

На нашу думку, доцільним представляється пропозиція про об'єднання всіх основних інститутів інфраструктури АПК у наступні групи: 1) виробниче й науково-технічне обслуговування АПК; 2) посередницькі, торговельні й збутові організації; 3) фінансово-кредитні організації, що обслуговують учасників ринку; 4) перепідготовка кадрів, працевлаштування, соціальний захист населення; 5) інформаційний супровід процесу функціонування ринкового господарства; 6) правове обслуговування ринку.

Представлена класифікація найбільш повно відображає всі фази відтворювального процесу: виробництва, розподілу, обігу й споживання або використання. Вона є зручним інструментом при визначенні місця ланок інфраструктури у відтворювальному процесі в АПК [1, с.34].

Інформаційно-консультаційна інфраструктура АПК є складовою частиною загальної системи відтворення сільськогосподарської продукції. На рис. 1 представлена принципова схема складових елементів відтворювального процесу в АПК, що визначає місце складових частин (ланок) інформаційно-консультаційної інфраструктури в загальній системі відтворення сільськогосподарської продукції.

З урахуванням інфраструктурного аспекту відтворювального процесу в АПК можна представити у вигляді чотирьох глобальних підсистем: 1) виробництво продукції й забезпечення ресурсами; 2) виробничий і науковий агросервіс; 3) організації територіальної інфраструктури, що надають послуги учасникам відтворювального процесу в АПК; 4) споживачі сільськогосподарської продукції й сировини (рис 1.) .

Як видно із запропонованої схеми, складовою частиною другої підсистеми є виробничий агросервіс, науково-виробниче та кадрове забезпечення. Саме науково-виробниче й кадрове забезпечення служить формуючою ланкою в системі інформаційно-консультаційного обслуговування. Це обумовлено тим, що основним завданням елементів цієї підсистеми є науково-технічний розвиток сільськогосподарського виробництва, а також підготовка та підвищення кваліфікації сільськогосподарських кадрів. Ці структури

(галузеві НДІ, досвідчені станції, вузи, консультаційні центри тощо) охоплюють своєю діяльністю всіх учасників агропродовольчого ринку.

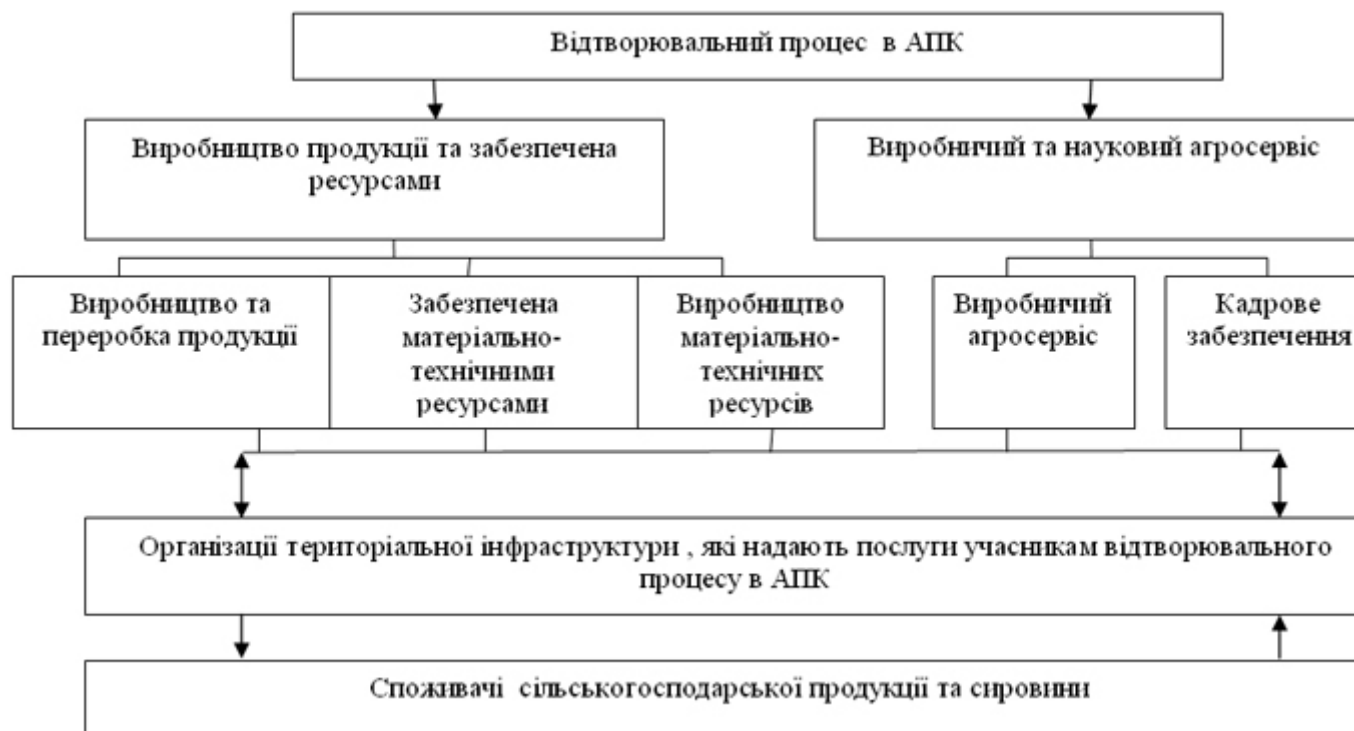

Рис. 1. Відтворювальний процес в АПК та місце в ньому інформаційно-консультаційної інфраструктури

Перехід до ринкових відносин обумовив виділення організацій територіальної інфраструктури, які надають послуги учасникам відтворювального процесу в АПК (посередницькі й торговельно-збутові організації, фінансово-кредитні установи, організації інформаційного й правового обслуговування тощо), в окрему підсистему. Треба зауважити, що без послуг, які надаються цими організаціями неможливо уявити існування сучасного ринкового господарства. Окрім того, всі елементи підсистеми є структурними ланками як АПК, так і в цілому економічної системи. Біржі, банки, страхові компанії, рекламні агентства та інші є таким же атрибутом відтворення у сільському господарстві, як і земля, знаряддя праці, капітал. Ці послуги мають важливе значення у виробничому циклі та за своїм характером, безсумнівно, відносяться до інформаційно-консультаційних. Тому, на наш погляд, елементи цієї підсистеми є ланками інфраструктури інформаційно-консультаційного обслуговування.

Треба відмітити, що становлення галузей інфраструктури не збігається в часі. Це пов'язано із ступенем розвитку основного виробництва, з формами його організації та етапами науково-технічного прогресу в основних галузях. По мірі розвитку окремих сфер матеріального виробництва виникли й

розвивалися галузі інфраструктури. Стосовно інформаційного забезпечення, то необхідність в ньому виникла лише тоді, коли з'явилася потреба у подальшому удосконаленні управління виробництвом. Питання наукового забезпечення набуло своєї актуальності в умовах перетворення науки в безпосередню продуктивну силу. Але в період змін суспільно-економічної форми питання інформаційного забезпечення суб'єктів у системі економічних відносин перейшло до розряду першочергових. Інформація почала самостійно існувати внаслідок розвитку інформаційної техніки та створення спеціальних потоків її руху, стала новим фактором виробництва поряд із землею, капіталом і працею [5].

Відомо, що чим вище ступінь свободи економічного суб'єкта, тим більше інформації й наукових знань потрібно для його функціонування. Особливого значення для будь-якого суб'єкту ринку набуває можливість одержати актуальну інформацію й передові наукові знання про хід, стан, передумови й прогнози розвитку будь-якого соціально-економічного процесу. Успішно функціонуючі на ринку компанії витрачають до 35% свого річного бюджету, щоб підтримати виробництво на належному науково-технічному й інформаційному рівні. Крім того, деякі з них мають власні наукові й інформаційні підрозділи.

За нашим глибоким переконанням, першорядним завданням періоду становлення нових економічних відносин є інфраструктурна облаштованість АПК. Для прискорення процесів формування його інфраструктурних ланок необхідно створити умови для вільного руху науково-технічної й ринкової інформації в структурі ринкового господарства. Такий рух має здійснювати професійна служба, яка повинна допомагати товаровиробникам в аналізі проблем і вирішенні завдань, які постають перед ними, а також допомагала б впровадити сучасні науково-технічні досягнення й передовий досвід у виробництво.

Треба сказати, що на сьогодні функціонують служби, кінцевою метою яких є підвищення ефективності роботи сільських товаровиробників. В багатьох країнах вони мають назву Extension service. В Україні така служба має назву інформаційно-консультаційна.. Вона покликана надавати послуги з організації та ведення підприємницької діяльності, ринкову інформацію, маркетингові послуги.

Висновки . Під консультаційними послугами треба розуміти такий вид інтелектуальних послуг, які пов'язані з вирішенням складних проблем підприємства, в сфері управління та організаційного розвитку. На закінчення можна відзначити наступне:

1. З розвитком виробництва, із підвищенням рівня наукоємності та відповідно з подальшим поглибленням процесу поділу праці величезне значення надається питанням розвитку й функціонування інфраструктури. Особливого інтересу набувають питання, які стосуються як елементів інфраструктури, тобто конкретних галузей, виробництв і об'єктів, що входять в інфраструктуру, та їх спрямованості, яка характеризує інфраструктуру як елемент продуктивних сил.

2. Враховуючи всі підходи до трактування визначення інфраструктури інформаційно-консультаційного обслуговування ми можемо запропонувати наступне. Під інфраструктурою інформаційно-консультаційного обслуговування розуміють комплекс організацій і установ, що забезпечують науково-технічні й інформаційні передумови функціонування виробництва. Управління процесом формування та розвитку інфраструктури являє собою головне завдання загальної проблеми ефективного управління сільським господарством.

3. Інформаційно-консультаційна інфраструктура в цілому є ланкою системи більш високого порядку - системи відтворення в АПК. Будь-яка система є єдиною сукупністю елементів, які певним чином пов'язані між собою. В АПК це зв'язок чотирьох підсистем: 1) виробництво продукції й забезпечення ресурсами; 2) виробничий і науковий агросервіс; 3) організації територіальної інфраструктури, що надають послуги учасникам відтворювального процесу в АПК; 4) споживачі сільськогосподарської продукції й сировини.

Базовими ланками інфраструктури є наукові й освітні установи, органи управління АПК, а також інформаційно-консультаційні структури, що обслуговують учасників відтворювального процесу в АПК. Для ефективного розвитку інформаційно-консультаційної системи необхідна інтеграція всіх її учасників у єдиний інфраструктурний комплекс.

Література

1. Ахохов М.Х. Система матеріально-технічного забезпечення АПК: стратегія економічного розвитку / М.Х. Ахохов, Л.Ф. Кормаков.- М.: ВНИИЭТУСХ, 1998.- С.34.
2. Киселева Т. Інфраструктура ринкового господарства / Т. Киселева // Російський економічний журнал. – 1994. - №3. – С.123.
3. Семенкова Т. Інфраструктура и сфера услуг / Т. Семенкова // Мировая экономика и международные отношения. – 1971. - № 3. – С. 11-14.
4. Чернявский И.Ф. Інфраструктура сільськогосподарського виробництва: питання теорії і практики / И.Ф. Чернявский. – М. : Экономика, 1979.-232с.
5. Hayek F.A. New studis in philosophy, politique and the history ideas.- Chicago. Univ. of Chicago, Tress, 1978.- V.11.- P.32-48.